

هشدار وزیر اقتصاد و آمادگی بانک مرکزی در خصوص برخورد جدی با بانک های متخلف

با تصویب قانون بانک مرکزی اصلاحات وسیعی در حوزه قوانین پولی و بانکی رخ داد به گونه ای که بانک مرکزی در حوزه سیاست گذاری پولی از استقلال بالاتر و در حوزه نظارت از اقتدار بسیار بیشتری برخوردار شده است.

به گزارش خبرنگاران گروه اقتصاد گزارش خبر، یکی از مشکلات ساختاری و نهادی اقتصاد ایران، ضعف قوانین در حوزه بانک مرکزی بود، بانک مرکزی اختیارات کافی برای سیاست گذاری پولی و همچنین نظارت و برخورد با تخلفات را نداشت، همین مساله سبب می شد بانک مرکزی نتواند سیاست های پولی، اعتباری و نظارتی خود را به درستی پیاده سازی کند.

طرح قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با همکاری مجلس و دولت سیزدهم تدوین و نهایی شد و در نهایت موارد اختلافی با اصرار مجلس بر آنها به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد.

بررسی موارد اختلافی در نهایت در ۱۹ مهر ماه ۱۴۰۱ به اتمام رسید و در واقع طرح بانک مرکزی به قانون تبدیل شد.

با تصویب این قانون، گزاره غلط اما پرتکرار از سوی برخی سیاسیون که می گفتند «ساختار سیاسی کشور مانع از تصمیم گیری است و در این ساختار تصمیمات به بن بست می رسد»، نقض شد.

تصویب این قانون نشان داد اگر لایحه یا طرحی به صورت کارشناسی تدوین شود و موافقت نسبی در بین بدنه کارشناسی و اجرایی به وجود بیاید، از فیلتر نظام تصمیم گیری هم عبور خواهد کرد.

با تصویب قانون بانک مرکزی اصلاحات وسیعی در حوزه قوانین پولی و بانکی رخ داد به گونه ای که بانک مرکزی در حوزه سیاست گذاری پولی از استقلال بالاتر و در حوزه نظارت از اقتدار بسیار بیشتری برخوردار شده است.

قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۶۷ ماده دارد و این مواد جایگزین مواد یک تا ۱۷، بخشی از بندهای مواد یک تا ۱۷، بندهای ب و ج ماده ۱۸، مواد ۱۹ تا ۲۶، ۴۲ تا ۴۴ قانون پولی و بانکی می شود.

ساختار قانون متناسب با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران طراحی شده اما در فرایند تدوین قانون، قوانین بانک های مرکزی ۱۵ کشور مورد بررسی قرار گرفته است و سعی شده از تجربیات جهانی هم استفاده شود، کشورهایی مانند چین، آمریکا، استرالیا، ارمنستان، آذربایجان، عراق، ترکیه، ژاپن، نیوزلند، شیلی، نروژ بوده است.

از نظر شکلی، نگارش قانون جدید، برخلاف قانون پولی و بانکی که در بسیاری موارد کلی بود، به صورت موسع و با جزئیات بوده است به گونه ای که عمده اختیارات و وظایف بانک مرکزی در درون متن قانون به تفصیل درج شده است.

در قانون پولی و بانکی، ۱۰ وظیفه برای بانک مرکزی تعریف شده بود اما در قانون جدید ۲۴ وظیفه برای بانک مرکزی تعیین شده است.

قانون جدید، در کنار بازطراحی ساختار تصمیم گیری بانک مرکزی اختیارات و وظایف گسترده ای برای بانک مرکزی تعریف کرده است. دولت و مجلس در تدوین این طرح به دنبال چند هدف بود.

تغییر رابطه دولت و بانک مرکزی

اهداف کلان قانون جدید بانک مرکزی، مهار پایدار تورم، افزایش سلامت نظام بانکی، پیاده سازی بانکداری بدون ربا و افزایش رشد اقتصادی بوده که برای این منظور اصلاح رابطه بانک مرکزی با دولت و اصلاح رابطه بانک مرکزی با بانک ها و اصلاح رابطه بانک ها با حاکمیت مورد توجه قرار گرفت.

اصلاح ساختار مهمترین نهاد تصمیم گیری بانک مرکزی

در همین راستا، یک از اصلاحات، تغییر در ساختار مهم ترین نهاد تصمیم گیری بانک مرکزی بود، شورای پول و اعتبار به هیات عالی تغییر نام داده است اما این تغییر صرفا در نام نیست بلکه ترکیب، وظایف و اختیارات این نهاد هم تغییرات گسترده ای خواهد داشت.

از لحاظ ترکیب، برخلاف قانون پولی و بانکی و قوانین برنامه های توسعه، وزرای دولت به استثنای وزیر اقتصاد سهمی در ترکیب این نهاد ندارند و روسای اتاق های بازرگانی و تعاون هم از ترکیب حذف شده اند.

علاوه بر این، چهار عضو غیراجرایی که کارشناس هستند، به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و حکم رئیس جمهور منصوب و عزل می‌شوند؛ این چهار عضو غیراجرایی به صورت تمام وقت در بانک مرکزی هستند و شغلی غیر از تدریس در دانشگاه نمی‌توانند داشته باشند. دادستان کل کشور هم با تصمیم مجمع تشخیص مصلحت نظام به ترکیب هیات عالی اضافه شد.

توجه به مدیریت تعارض منافع

برای اولین بار در قوانین کشور، به تعارض منافع در این قانون توجه شده است به طوری که همه اعضای هیات عالی باید فرم تعارض منافع را پر کنند و همه اموال و دارایی‌های خود و سپرده‌های بانکی برای بانک مرکزی افشا کنند. علاوه بر این، قوانین خوبی برای مدیریت تعارض منافع در این قانون دیده شده است.

ممنوعیت پرداخت تسهیلات به دولت و شرکت‌های دولتی توسط بانک مرکزی

براساس این قانون، بانک مرکزی از اعطای وام به دولت و شرکت‌های دولتی منع شده است. در صورتی که در قانون پولی و بانکی در مواد ۱۱ و ۱۲ این قانون، بانک مرکزی می‌توانست به دولت و شرکت‌های دولتی تسهیلات بدهد.

کاهش تنخواه بودجه از ۳ درصد به یک درصد

همچنین پرداخت تنخواه بودجه به دولت، مقرر شده در سال اول اجرای قانون تنخواه ۳ درصد باشد و به تدریج سالانه ۰.۵ درصد از تنخواه کاهش یابد تا سقف تنخواه بودجه به یک درصد کل بودجه عمومی سالانه کاهش یابد.

اصلاح رابطه ارزی دولت و بانک مرکزی

در حوزه رابطه ارزی بانک مرکزی و دولت، تا پیش از این، دولت می‌توانست درآمد ارزی بلوکه شده خود را به بانک مرکزی بفروشد و معادل ریالی آن را بگیرد اما براساس قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی در صورتی مجاز به پرداخت معادل ریالی ارز خریداری شده است که ارز به حساب بانک مرکزی منتقل شود. بانک مرکزی قبل از واریز ارز به حساب خود، نمی‌تواند معادل ریالی آن را به دولت بدهد.

اختیارات بی‌نظیر برای کنترل اضافه برداشت و برخورد با بانک‌های ناتراز

در حوزه رابطه بانک مرکزی و بانک‌ها، در این قانون چتر نظارتی بانک مرکزی بر بانک‌ها و موسسات اعتباری و همچنین قدرت برخورد با بانک‌های متخلف به میزان قابل توجهی افزایش یافت است.

ماده ۴۵ به‌گونه‌ای تدوین شده که امکان اضافه برداشت برای بانک‌ها و موسسات اعتباری محدود شود. به طوری که اگر میزان اضافه برداشت یک بانک از منابع بانک مرکزی فقط ۴ روز متوالی از سقف هفتگی فراتر رود، معاون نظارت بانک مرکزی موظف به ارائه گزارش به رئیس و هیات عالی بانک مرکزی است.

هیات عالی پس از استماع گزارش معاون نظارت، یا باید با پرداخت تسهیلات اضطراری (با سررسید ۳۰ روز) به موسسه اعتباری موافقت کند یا باید رئیس کل را مکلف کند برای موسسه اعتباری هیات سرپرستی موقت تعیین کند.

این به معنای آن است که اگر یک بانک بیش از ۴ روز بیش از حدود تعیین شده اضافه برداشت کند، هیات عالی می‌تواند مدیرعامل بانک را عزل کند.

پرداخت تسهیلات اضطراری ۳۰ روزه منوط به ارائه برنامه اصلاحی از سوی بانک/موسسه اعتباری و تایید هیات عالی است؛ موافقت با پرداخت این تسهیلات ۳۰ روزه، منوط به موافقت دو سوم اعضای هیات عالی است، تمدید این تسهیلات فقط دو بار امکان پذیر است و برای تایید آن نیاز به سه چهارم آرای مثبت اعضای هیات عالی است.

علاوه بر این، معاون نظارت بانک مرکزی، رئیس کل و هیات عالی بانک مرکزی اختیارات گسترده‌ای برای عزل هیات مدیره بانک، تعیین هیات سرپرستی، تصمیم‌گیری برای اجرای عملیات‌گیر بانک را خواهند داشت.

گزینه موسسه اعتباری در صورت استمرار اضافه برداشت

به عنوان مثال، براساس ماده ۳۳ این طرح رئیس کل در دوره‌ای که موسسه اعتباری توسط سرپرست اداره می‌شود یا قبل از آن، به این نتیجه برسد که شاخص‌های ناظر به وضعیت سرمایه و نقدینگی موسسه اعتباری قابل اصلاح نمی‌باشد، موظف است پیشنهاد‌گیر موسسه اعتباری را به هیات عالی ارائه کند. در صورت تصویب پیشنهاد رئیس کل توسط هیات عالی، موسسه وارد مرحله‌گیر می‌شود.

معنای ساده‌گیر مجموعه اقدامات بانک مرکزی از عزل هیات مدیره و تعیین سرپرست برای موسسه اعتباری تا انحلال است.

این اختیارات به‌هیچ وجه در قانون پولی و بانکی به بانک مرکزی داده نشده بود و بانک مرکزی در قانون پولی و بانکی یک شیر بی‌یال و دم بود.

همچنین ساختار هیات انتظامی بانکها هم در این قانون جدید تغییر کرده است به گونه‌ای که قاضی صرفاً تصمیم‌گیر خواهد بود و سایر اعضا بدون حق رای در جلسات شرکت می‌کنند و تصمیم‌گیر نهایی قاضی‌ای خواهد بود که با حکم رئیس قوه قضائیه منصوب خواهد شد و این قاضی باید حداقل ۱۵ سال سابقه در رسیدگی به جرایم اقتصادی داشته باشد، همچنین هیات انتظامی تجدیدنظر هم در بانک مرکزی تشکیل می‌شود؛ تا پیش از این نماینده بانکها عضو هیات انتظامی بود و حق رای داشت که تعارض منافع ممکن بود مانع از اتخاذ تصمیم درست شود.

علاوه بر این، هیات انتظامی بدوی موظف به رسیدگی به تخلفات اشخاص تحت نظارت به درخواست معاون نظارت بانک مرکزی با قید فوریت است.

عدم امکان صدور دستور توقف توسط دیوان عدالت اداری

یکی از مشکلات در این میان، امکان دستور توقف اجرای مصوبات هیات عالی بانک مرکزی توسط دیوان عدالت اداری بود که خوشبختانه در قانون جدید، امکان توقف موقت برای مصوبات بانک مرکزی ممنوع شد و دادگاه ویژه‌ای در دیوان عدالت اداری به اعتراضات سهامداران بانکها رسیدگی خواهد کرد.

احکام نظارت بر بانکها، نظارت بر تسهیلات‌گیرندگان کلان و سایر ذینفعان نظام بانکی به تفصیل پرداخته شده که پیشنهاد می‌کنم دانشجویان و اساتید اقتصاد، این قانون را مطالعه کنند.

ضلع دیگر اصلاح نظام بانکی، اصلاح در حوزه قوانین بانکی است، در همین راستا با همکاری دولت و مجلس طرح بانکداری نهایی و به هیات رئیسه مجلس تقدیم شده است، این طرح در نوبت بررسی در صحن علنی مجلس است.

منبع: فارس